

Miljøskader – Arbejdsskader – Arbejderbeskyttelse til omkring 1975

I dette og det følgende kapitel belyses primært en udvikling, der ændrede på arbejdernes kår. Da der i en lang række tilfælde er henholdsvis en direkte og indirekte sammenhæng mellem miljøskader og arbejdsskader, vil problematikken blive strejft

Emnet er omfattende og griber ind ikke blot på arbejdspladserne, men også i vort familieliv, derfor har jeg begrænset omtalen til eksempler med egne erfaringer og oplevelser som udgangspunkt.

Arbejderbeskyttelse

indførtes ved lov i Danmark i 1832, men er siden blevet udviklet i takt med industrialiseringen og arbejdernes ændrede stilling i virksomhederne; deres organisering i fagforeninger og dermed deres slagkraft igennem faglige kampe.

De nugældende regler har deres rod i love af 1901 og 1913, men er siden 1975 omfattet af arbejdsmiljøloven. Vort samfunds bestræbelser på at forbedre sikkerheden på arbejdspladserne gennemgik flere faser, påvirket af den tekniske udvikling, den politiske situation og konjunkturerne.

Erkendelsen af, at arbejdere har krav på ordentlige arbejdsforhold, stammer fra den industrielle revolutions vugge i England og Tyskland. Her var der i midten af det 19. århundrede tendenser til, at arbejderbefolkningen nærmest blev udslettet som følge af det hårde arbejde. Det førte til de første love om arbejderbeskyttelse. Love som først og fremmest blev indført for at sikre den nødvendige arbejdskraft til industrien.

De goder arbejderklassen kæmpede sig frem til kostede afsavn – lidelser. Intet kom dumpende som en appelsin i en turban fra de riges veldækkede borde.

Med den tids viden – arbejdsgiveres vurdering af arbejdere blev de første tiltag til arbejderbeskyttelse fokuseret på børn og fysiske skader, som dødsulykker og tab af legemsdele. Altså skader man kunne iagttage umiddelbart – skader man ikke bare kunne snakke sig fra.

Sammenfaldende – modsatte interesser.

Arbejdsgivere har af hensyn til profit været interesseret i at benytte den billigste og mest effektive arbejdskraft. Tidligere kunne hvem som helst gå direkte fra gaden og ind på fabrikkerne – men med den tekniske revolution stilles der krav til medarbejdernes uddannelse og kunnen – hvilket kan spores i nogle arbejdsgiveres positive holdninger og bestræbelser på forbedringer af arbejdsmiljøet. Af kritikere benævnt frynsegoder uddelt i forhold til den rådende arbejdsløshed.

Penge lugter ikke

Når forhandlingens vej var udelukket, henvistes arbejderne organisationer – fagforeningerne til at gå den tunge og eneste vej, nemlig konfliktens – arbejdskampens – som andre foretrækker at benævne civil ulydighed. Fagforeninger vil generelt konsekvent bekæmpe løntrykkere. Konflikter belyses fra side 282. Karakteristisk var, at nok blev beskyttelseslove vedtaget, men de var uden øjeblikkelig indflydelse på arbejdsdagen, der skulle gå år. Årsagerne hertil var flere:

Først da de tekniske fremskridt giver arbejdsgiverne besparelser på den i forvejen ringe lønudgift, investeres i maskiner og beskyttelsesforanstaltninger. Arbejdsbyrderne blev lettet, men ulykkesfrekvensen og arbejdsløsheden steg i takt med de ændrede produktionsformer.

Den herskende uvidenhed og bagstræbet hos nogle arbejdere og arbejdsgivere var nogle af årsagerne. Da kvinderne kun undtagelsesvis var beskæftiget på arbejdsmarkedet var enlige mødre i en tvangssituation, og deres børn kunne som regel findes på de ringeste arbejdspladser.

Allerede på dette tidlige tidspunkt gør læger opmærksom på de sundheds- og helbredsmæssige farer på en lang række virksomheder, hvilket som konsekvens får, at lokaleforhold bedres, udluftning – ventilation påbydes og for visse fabrikationer forbydes børnearbejde (Fajance og akkumulatorfabrikker, blyforgiftning).

Der var megen modstand mod disse love, men da man kunne påvise at 250 børn fra 1884 – 85 var kommet alvorligt til skade (dræbt eller invalideret) valgte de reaktionære at holde lav profil i debatten. Folk fra Statens Fabrikstilsyn inspicerede virksomhederne og kom med påbud. Fagforeninger forsøgte ad forhandlingens vej at få ordninger i stand, men mødte oftest massiv modstand og arbejdsgiveres forsøg på at omgå både love og aftaler.

Beskyttelse af børn

I Danmark blev den første lov til beskyttelse af børnearbejdere vedtaget i 1873. Det skete efter at Folketinget havde vedtaget en lov om dyrebeskyttelse. Nogle medlemmer mente, at så kunne man da også lave en lov om beskyttelse af mennesker.

1. Fase:

Børnearbejde: I denne fase forsøgte man at komme misbrug af børns arbejdskraft til livs.

2. Fase:

Arbejdsulykker

3. Fase:

Beskyttelse mod farlige maskiner: Mange maskiner forårsagede alvorlige ulykker og en lang række cirkulærer blev udstedt med forskrifter om, hvorledes maskiner skulle være konstrueret, og om hvorledes de skulle betjenes.

4. Fase:

Forebyggende helbreds og sundhedsforbedrende foranstaltninger:

En dr. Hornemann afslørede i 1872, at på 45 undersøgte fabrikker var 886 børn under 14 år og 134 under 10 år, ud af en arbejdsstyrke på 4300.

Børnene var fordelt således på forskellige fabrikker:

76 % på cikoriefabrikker.

60 % på tændstikfabrikker

31 % på tobaksfabrikker

30 % på glasværker

32 % på fajancefabrikker

13 % på tekstilfabrikker

Hertil skal lægges børn beskæftiget i landbrug, i mindre håndværksvirksomheder, med budpladser og f. eks. i vaskerier. Nogle steder arbejdede børnene en halv dag, således at de fik mulighed for nogen skolegang. Andre steder var arbejdstiden 13 timer i døgnet.

Før Første Verdenskrig 1914 – 18 var 15.000 børn under 15 år ude at tjene i landbruget. Vogterdrengene måtte ofte stå op kl. fire om morgenen for at klare deres arbejde, inden skolen begyndte.

Det blev nu forbudt at beskæftige børn under 10 år i fabrikkerne.

Børn mellem 10 og 14 år måtte højst arbejde 6½ time pr. dag, heri var ½ times hvilepause. Arbejdstiden skulle ligge mellem kl. seks morgen og otte aften. Søndagsarbejde blev forbudt.

I 1873 blev Fabrikstilsynet (senere Arbejdstilsynet) oprettet og to arbejdsinspektører fik den umulige opgave at gennemføre loven.

Denne ændres flere gange for endelig i 1913 helt og aldeles at forbyde børn under 12 år at arbejde, denne aldersgrænsen hæves i 1925 til 14 år.

En dag for en københavnsk mælkedreng kunne i 1930.erne se således ud:

Op kl. 5, fra kl. 6 til 12 ud med mælkevognen, fra 12 til 13 middagspause og «lektielæsning», fra 13 til 18 i skole og derefter «lektielæsning», hvis han da ikke havde plads som bud i en forretning til kl. 20.

Denne fremstilling stemmer ikke helt overens med mine erindringer fra midten af 30.erne. I dem indfandt mælkedrengene sig kl. 8 i skolen sammen med os andre, anbragte sig på de bagerste bænke og snorkede højlydt et par timer. Lektielæsning var teori.

Ingen, ej heller lærerne forstyrrede dem i deres søde søvn.

Børnenes retsstilling overfor arbejdsgiverne var svag.

De var forsvarsløse – lus mellem mere end to negle. Efter min vurdering var børnene retsløse. Prygl – flade øretæver var ikke just en mangelvare – i modsætning til en kost, man i dag dårligt vil præsentere for svin.

Dertil skal føjes til, at mange børn blev pålagt fysiske arbejdsbyrder på et tidspunkt, som de endnu ikke var fysisk udviklede til at klare.

Meget arbejde blev udført i mørke, snævre uopvarmede lokaler uden ventilation. Børn som cigarrullere på tobaksfabrikker kunne få åndedrætssygdomme af det støv og møg, som fløj dem om ørerne.

Livsvarige arbejdsskader var børns pris for at leve op til dogmer som:

Arbejde er sundt – arbejde skader ikke

Disse dogmer blev fremsat af de borgere, der udbyttede børnene. Argumenterne var i det store og hele, som vi møder i dag – samme melodi, men et andet omkvæd. Man måtte tage hensyn til virksomhedernes muligheder for at klare sig i den hårde konkurrence.

En klagesang man også hulker i året 2012.

Man skulle ikke fra samfundets side blande sig i forældrenes frie ret til at beslutte og bestemme over deres børn, man sang frihedssangen fra et alter, der skjulte, at de fattige ikke havde social frihed. Hvis de ikke skulle tigge eller sulte, havde de intet andet valg end vejen til slaveanstalterne. Ved at benytte børn til fabriksarbejde o.l. holdt man voksne arbejdere – familieforsørgere ude fra arbejdspladserne – kort kan det udtrykkes således:

De fattigste familier fik lidt krummer på bordet ved at lade deres børn slide, men i virkeligheden var det ris til egen røv, fordi børnene tvang forældrene ud i permanent arbejdsløshed.

Da kvinderne kun undtagelsesvis var beskæftiget på arbejdsmarkedet var enlige mødre i en tvangssituation, og deres børn kunne som regel findes på de ringeste arbejdspladser. Allerede på dette tidlige tidspunkt gør læger opmærksom på de sundheds- og helbredsmæssige farer på en lang række virksomheder, hvilket som konsekvens får, at lokaleforhold bedres, udluftning – ventilation påbydes og for visse fabrikationer forbydes børnearbejde (Fajance og akkumulatorfabrikker, blyforgiftning).

Samfundets interesse i at begrænse og forbyde børnearbejde var og er primært at få det størst mulige antal familieforsørgere i arbejde, samt undgå langtidsskader på børn, dermed reduceres senere udgifter til social- og sundhedsvæsen. Endelig fratages arbejdende børn deres chance for uddannelse, blot én af flere forudsætninger for et velfærdssamfund. Børnearbejde er også i dag almindeligt i ulande. Jeg har set børn hoste støv op, når de vævede «persiske» tæpper og jeg føler lede ved de af mine medborgere, der åbenlyst praler af, hvorledes de har pruttet med prisen og gjort et røverkøb.

I Bangladesh oplevede jeg, at et barn fik en arm revet af i uafskærmet remtræk. Man kom løbende med en dreng på 10 år. Højre arm var revet af i en rismølle. Han var døden nær på grund af blødningen. Vi ydede første hjælp og fik med besvær fat i en bil og kørt ham til et hospital.

Nogen tid efter spurgte jeg til ham.

«Nåh – ham»! – sagde man, *han døde, han kunne ikke underskrive indlæggelsessedlen, han var jo højrehåndet*».

Sandheden var, at han ikke selv kunne betale for hospitalsbehandling, ej heller havde han en kautionist, der kunne garantere for betaling.

Jeg har ikke og drømmer ikke om at have fornemme «persiske» tæpper på mit gulv. Kald det boykot, om du vil. Har jeg mistanke om, at en vare er fremstillet af straffefanger eller af børn, undlader jeg at købe den, uanset hvor meget jeg kan «spare» eller jeg forlanger en kvittering, hvoraf det klart skal fremgå, at varen ikke er fremstillet af straffefanger eller børn.

Prøv og du bliver overrasket over, hvor lidt du får købt ind.

Sko begyndte jeg med, men opgav, da risikoen for at skulle gå barbenet blev for overvældende.

På trods af love og forordninger havde langt de fleste fabrikker remtræk i loftet, som det ses her til ind i 1950. erne.

Når vi under den tyske besættelse sprængte fabrikker, hvor man arbejdede for tyskerne i luften, havde vi altid alle remtræk kørende.

Når de store svinghjul blev revet løs, væltede de ret meget på deres flugt op til Vorherre.

Tror du boykot kan hjælpe børn i ulande, hvis mange nok deltager i boykotten? Har du bedre forslag? Find varegrupper og lande hvor børn og straffefanger udnyttes i vore dage.

Arbejdsulykker

De alvorligste ulykker tiltrak sig naturligvis størst opmærksomhed og blev derfor også dem, som man i første omgang prøvede at begrænse. Indenfor landbruget skete en lang række ulykker ved tærskværker og mejerier, men dampkedlers eksplosioner forårsaget af mangelfuld vedligeholdelse og forkert betjening krævede mange døds ofre.

Eksempel: Ulykker i forbindelse med dampmaskiner.

4669 dampkedler var i brug i 1891. Da arbejdet med at passe kedlerne ikke var særligt anstrengende, ansatte man gamle mænd, helt unge, eller kvinder til at passe dem. Især på mejerierne havde «kedelpasseren» mere end travlt med andre gøremål.

Alt i alt var pasningen af kedlerne overladt til tilfældighedernes frie spil, især da mange blev passet af mere end fordrukne personer.

Ulykkerne udeblev derfor ikke. Den første store kedel-eksplosion fandt sted i Hillerød i 1873 med 10 dræbte.

I 1891 og 92 indtraf syv eksplosioner alle med tab af liv.

Fra 1897 til 1904 blev seks personer dræbt ved 11 eksplosioner.

Ved lov indførtes en lang række kontrolforanstaltninger, blandt andet krævede man, at kedelpasseren skulle være uddannet og have et certifikat.

Tærskværker og maskiners farlige remtræk blev påbudt afskærmet, men endog i 1950. erne mener jeg at have set meget få afskærmede remtræk.

Eksempel: I 1942 kommer jeg på min læreplads til skade med mine fingre i et uafskærmet remtræk, en banal arbejdsulykke. Da jeg efter to ugers «rekreation» vender tilbage, er min første handling at fremstille en skærm af pladestumper, jeg finder i brokkassen.

Udgifterne var således minimale, men mester kom straks farende, det skulle jeg ikke bruge tid på – her skulle produceres.

Jeg trodsede ham – jeg har jo kun fem fingre på hver hånd – og det synes jeg ikke, er for meget. Skærmen kom op.

Sammenstyrtninger i udgravninger

Lad min morfar, Pouls reaktion tjene som **eksempel**.

Udgravninger blev udført med skovl, spade og hakke. Arbejdsgiverne sparede ofte på de simpleste afstivninger, hvilket bevirkede sammenstyrtninger, hvor arbejdere blev begravet og kvalt af de nedskredne jordmasser.

Morfar fortalte, hvordan de gravede som rasende for at redde arbejdskammeraten, om deres angst for at smadre kammeraten, når de nærmest desperat jog spader og skovle ned i den sammenstyrtede jord. Jeg kunne ikke undgå at bemærke, at min gamle ellers ret så fredelige morfar blev rasende, ja, han ligefrem kogte. Forsigtigt spurgte jeg,

«reddede I ham»?

«Nej! Da vi fik ham fri, var han død».

«Hvad gjorde I så morfar»?

Arbejderne havde holdt møde, og på det blev man hurtigt enige om at stille krav, en form for erstatning til den omkomnes familie og materialer, så lignende ulykker kunne undgås i fremtiden, men mesteren grinede bare ad dem og sagde:

«Skrid. Det gjorde de så.

Men det lykkedes meget hurtigt for mesteren at få ansat nye arbejdere. Min morfar og hans arbejdskammerater havde så lavet en blokade.

De prøvede på at forhindre de nye, strejkebryderne i at arbejde.

Skulende, med den dårlige samvittighed lysende ud af øjnene gik nogen af dem i gang. Skældsord blev dynget ned over dem, Morakkere, skruebrækkere, I stjæler vort brød osv.

Mesteren kom til og truede med at tilkalde politiet.

«Morder» råbte de til ham og så ringede han.

Politiet kom, alt åndede fred og idyl, de strejkende var klogeligt fortrukket. Lige så snart panserbasserne var væk, var de der igen, og nu nøjedes de ikke med at råbe.

De gik direkte i hovedet på skruebrækkerne og begyndte at ødelægge det arbejde, de havde udført. Skruebrækkerne gik til mesteren og fortalte, at de ville have deres løn, de ville meget gerne arbejde, men de turde ikke. Nu blev de tilbudt at arbejde under politibeskyttelse, men det turde de slet ikke.

Resultatet blev, at arbejdet stoppede, og antallet af blokadevagter var nu vokset til det dobbelte. Morfar fortalte også om, hvorledes de havde dannet de første fagforeninger og om, hvorledes de bare blev fyret, når arbejdsgiveren opdagede, at de var organiserede. Mange arbejdere var i lang tid nogle værre skiderikker, de ville ikke betale til en fagforening. Det fik de jo ikke mere ud af.

Snyltere kaldte morfar dem. Efterhånden som fagforbundene fik den ene aftale forhandlet på plads efter den anden, meldte flere og flere sig dog ind. Der var stolthed i morfars stemme, når han fortalte, at man efterhånden ikke lod sig byde, hvad som helst.

Arbejderne gik i strejke. Da den ikke på forhånd var varslet kaldtes den for en vild eller ulovlig strejke. Poul havde igennem lang tid meget aktivt deltaget i organisering af sin fagforening, og som tillidsmand forhandlet løn og rettigheder på sine arbejdspladser.

Han var derfor ugleset og frygtet blandt arbejdsgiverne, som **blacklistede** ham, (arbejdsgiveres personblokade) det vil sige, man udelukkede ham fra at få arbejde ved et medlem af Dansk Arbejdsgiverforening eller Mesterforening.

Jeg oplevede aldrig at se denne flittige og dygtige mand beskæftiget hos en arbejdsgiver. Det vender vi også tilbage til.

Nedstyrtninger

Murerarbejdsmænd bar mursten, mørtel, og hvad murersvendene ellers skulle bruge på nakken helt op til femte sals højde ad stiger, der var sømmet sammen af lægttere.

Stilladserne var af træ. Jeg har foræves søgt at finde frem til antallet af arbejdsulykker for perioden op til 1940. Tallet har uden al tvivl været stort, især når man betragter de store tunge træsko, man balancerede rundt i. Forbedring og udvikling af arbejdsredskaber skete først, når arbejdsgiveren kunne score en øjeblikkelig gevinst.

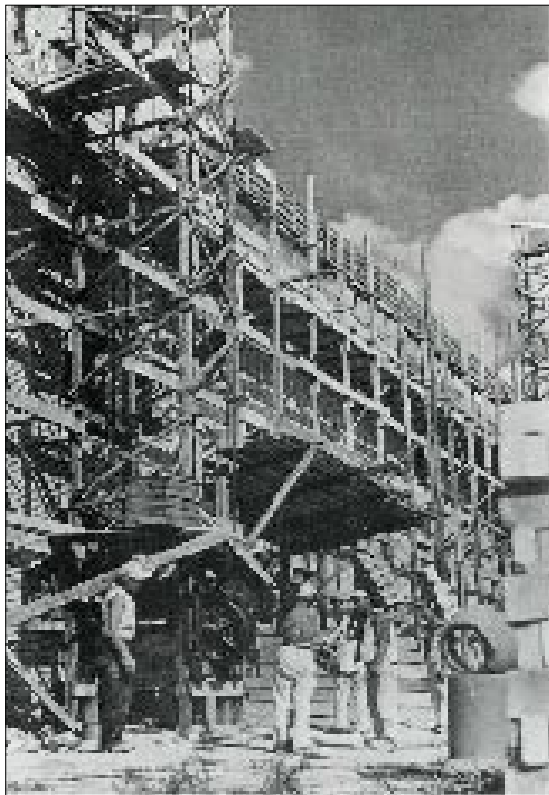
Tunge løft

Her er to stiger uden på hinanden. Hvorfor?

En murerarbejdsmand bar 32 mursten til første sals højde, derefter faldt antallet med to for hver efterfølgende etage.

Find en vægt og vej en mursten og gang med 32.

Prøv, hvor langt du kan gå med denne byrde.

Billedet er fra midt i trediverne. Bemærk hvorledes alt – bjælker, mursten osv. bæres på skuldrene eller på ryggen. Det høje «tårn» er en hejs, en elevator.

Alt foregik pr. håndkraft. Arbejds-
lønnen var mere end beskeden.
Bygeomkostninger, løn og dermed
husleje var nogenlunde i overens-
stemmelse med hinanden. Indførel-
sen af moderne maskiner har nok
lettet byrderne og bevirket, at nogle
arbejdsskader er forsvundet. Men
medaljens bagside er i dag, at nye
skader er dukket op.

Stress med blodpropper har sænket den gennemsnitlige levealder for mænd. Vi har fået en smid ud over højre skulder tidsalder.

De opstablede mursten er gamle sten, der er skrabet rene for at blive brugt igen, det var der råd til dengang. Byggeriets kvalitet er på mange måder forringet. Byggesjusk efter få års brug er i dag almindeligt.

Det er mig stadig en gåde, hvordan man kunne bevæge sig, endsige holde balancen i pløre, på fedtede brædder, på stilladser og ikke mindst de sammenflækkede stiger i de store klodsede træsko, der mest af alt minder om flydedokke.

Fordelen ved træskoene var, at de beskyttede fødderne, som de særlige sikkerhedssko gør i dag, da disse har stålnæser.

Skraldemanden har beskyttet sig med læder på ryg, skuldre og bryst, men et par handsker er der ikke til. De tunge skraldebøtter af jern blev balanceret på skulderen igennem kælderskakter og porte. På vinterdage med sne var det nærmest en livsfarlig beskæftigelse.

Skader forårsaget af uheldige arbejdsstillinger – gentagelse af samme bevægelse dag ud og dag ind – medfører arbejdsskader.

Disse er først kommet i søgelyset i forbindelse med fagforeningernes kamp for erstatninger ved slutningen af det 20. ende århundrede.

Nedslidning – et liv med smerter

Fælles for land- og byarbejdere var i hele denne periode, at næsten alt arbejde blev udført pr. håndkraft, og at det tunge slæb gav varige arbejdsskader. Bønderkarle måtte på deres ryg bære tunge kornsække op og ned ad stejle stiger til og fra kornloftet. Prøv at sammenligne med, hvad sunde, unge stærke mænd kan bære en hel dag i vore tider. Maksimalt 50 kg. I nogle få timer. Så er det slut. Resultatet dengang var dårlige rygge – invaliditet. Transporten af jord og andre materialer foregik med trillebør.

Disse var af træ, store, tunge og klodsede, når man sammenligner med, hvad der findes i dag.

På landet kunne man på lang afstand kende personer, der havde luget roer igennem år. De var krumryggede, nærmest skrutryggede.

Min Tante Karens forslidte skikkelse var resultatet af at gå sammenbøjet i roerækkerne.

Snedkere kunne man i min barndom kende på lang afstand.

De var vinde og skæve, det var de mange timer ved høvlbænken med rubankeren, en langhøvl, der havde invalideret dem.

Pedersen på fjerde sal var snedker, ham kaldte vi én op og to i mente.

Da de første snedkerimaskiner kom frem, var de så dårligt beskyttede, at mange maskinsnedkere mistede én eller flere fingre.

Når man ser på murersvendenes arbejdsstillinger i al slags vejr, forstår man, hvorfor en murersvend dengang var slidt op, når han nåede 40 års alderen. Kulde – regn – sne satte sine spor på rygge, der var dårligt beskyttede, da man ikke havde de klæder, som vi har i dag. En avis på maven og én på ryggen var ofte det bedste værn mod en bidende kulde. Var vejret så dårligt, at man måtte opgive, mistede man daglønnen. Derfor fortsatte man, og resultaterne blev på længere sigt gigtsygdomme og rygskader.

Man har nu i nogen grad rådet bod på dette ved, at der betales erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, når vejret er så dårligt, at man ikke kan arbejde. Dette kaldes vejrlig.

Arbejdere på akkord sætter dog noget af fortjenesten til, hvorfor vejret stadig skal være meget dårligt før de stopper.

Slagteriarbejderen og kassedamers monotone ensidigt gentagne arbejde, der er præget af de samme arbejdsoperationer i hurtigt tempo medfører skader, disse viste Charlie Chaplin i filmen: Moderne tider.

Akkordarbejde med priser, der er trykket i bund, har igen og igen været den indirekte årsag til, at arbejdere måtte tage chancer for at få til dagen og ad vejen, medens de håbede på, at det trods alt gik godt. Løntryk har været skyld i, at man har tilsidesat sikkerhedsreglerne – endelig skal jeg ikke undlade at pege på, at druk, sjusk og dovenskab fra arbejderside har været skyld i unødvendige ulykker.

Men arbejdsgiverne var i denne periode i det store og hele ikke interesseret i at gøre noget for at beskytte arbejderne, hvis ikke det gav øjeblikkelig økonomisk gevinst.

At de dog havde et medansvar for arbejderne, glemte de i farten, men de snakkede ikke højt om, at de levede fedt af andres slid og slæb.

Akkordarbejde på godt og ondt

holdninger før og nu

Denne beretning er den unge smedesvends. Som smed kunne arbejdet aflønnes på to måder:

Timelønnet, hvilket betød, at man selv nogenlunde havde styr på sine anstrengelsers omfang i forhold til omgivelserne – mester og ri-defogeder.

Akkordarbejde betød, at man fik en stykpris for de stumper, der skulle fremstilles. Officielt betød det, at hvis man knoklede, kunne man tjene en mindre formue, altså holde en indtjening betydeligt højere end den ordinære timeløn.

Hvem vil ikke tjene de store penge? Mange gik ind for akkordræsets velsignelser, blot ikke lille jeg. Jeg har altid opfattet min rolle som arbejdstagerens (lønslavens) dvs. **en handel**, hvor jeg sælger en arbejdsindsats til en aftalt pris.

Denne holdning til virksomhedens ve og vel hører fortiden til. Dengang bekymrede arbejderen sig ikke om foretagendet kunne klare sig i konkurrencen. Hans medindflydelse var beskeden ofte nær nul.

Den tiltagende eksport af arbejdspladser til u-lande – det stigende velfærd i opgangstider, har fået arbejdere til at betragte sig som lønmodtagere på lige fod med funktionærere og som medansvarlige for virksomhedens trivsel. Baggrunden er de tre V'er Villa – Vovse og Volvo. Problemet er om denne holdning kan bevares, når fyresedlen i nedgangstider er en realitet

Kvalitet koster penge er et af de fleste godkendt slogan. Derfor var den vare, (min arbejdskraft) jeg skulle levere, afhængig af prisen.

Når en akkordpris var sat, havde arbejderne indbyrdes på forhånd aftalt et loft for indtjeningen. Dette loft skulle forhindre arbejdsgiveren i at sætte prisen ned, hvis han syntes arbejdet var en guldgrube, når nogen gik op over det vedtagne, men uofficielle loft.

Arbejdsgiveren bedyrede gerne, at selv om det senere skulle vise sig, at prisen var sat for højt, ville de ikke sætte den ned. En aftale var en aftale. Med et eksempel vil jeg senere vise, at dette var en ret så hul løgn.

Hvis prisen var for lav, den kunne jo være sat i forrige århundrede, eller en morakker kunne havde sprængt akkorden med følgende reduktion i prisen, var arbejdsgiveren mere end træg, han var modvillig, han var imod at genforhandle akkordprisen, når den skulle sættes op.

Definition på akkordens mysterier

Akkordprisens fastsættelse

Smeden udregnede den pris, han mente var den rigtige, ofte sammenlignede han arbejdet med tilsvarende opgaver. Hvis han var grundig, spurgte han sine kolleger (stak en finger i jorden). Som regel forlangtes lidt i overkanten, så der var lidt at slå af på, når studehandelen med arbejdsgiveren gik i gang. Smedens udregning var baseret på, at han ved en rimelig indsats kunne nå det indtjeningsloft, arbejderne havde fastsat. Timelønnen var for mig i 1947 kr. 1,80 kr. og loftet på akkord var 3,00 pr. time + et pristals reguleret dyrtidstillæg.

Rationalisering var som megen anden dårligdom indført fra USA.

Tidsstudie i «offentlighedens» søgelys

Disse studier blev næsten kun foretaget på ufaglært arbejdskraft, hvor der var tale om masseproduktion.

En ingeniør også kaldet tidsstudietekniker stod op og ned ad den arbejdende og tog tid med stopur i hånd. Herefter blev prisen fastsat. Kun de færreste overanstrengte sig under dette studie.

Arbejdet blev gerne udført med største omhu, men ofte blev disse studier foretaget med medarbejdere, om hvem man på forhånd vidste, at de ville gøre deres yderste for tjene fædrelandet.

Teknikeren kom med forslag til forbedringer, men glemte som regel, på trods af, at det var en del af overenskomsten, at der var indlagt en pause på ti minutter for hver arbejdstime. Selv en arbejder skal på lokum i et eller andet omfang i løbet af en lang arbejdsdag. Når en pris ved bistand fra en fædrelandskærlig medarbejder var sat for lavt, gav det dønninger arbejderne imellem, men kærlige sjæle vidste præcist, hvem der havde fastsat prisen, og af uransagelige årsager fik man som regel drejet skovlen således, at den tro tjener selv måtte udføre det arbejde, han havde sat prisen på.

Metoden kan betegnes som praktisk pædagogik.

Tidsstudier i ly af mørket

På virksomheder, hvor arbejdsklimaet ikke ligefrem var blomstrende, kunne man opleve kittelklædte personer, der med den ene hånd i lommen på stopuret skjult overvågede en stakkel.

Metoden kan ikke anbefales arbejdsgivere, da den medfører ret kontante tilbagemeldinger.

Beskyttelse mod farlige maskiner

det psykiske arbejdsmiljø

Eksempel på sex-chikane

I 1949 stillede jeg et åbent bukkeværktøj op i en ekscenterpresse på en radiofabrik. Pressen var et ældgammelt eksemplar, nedslidt efter at have været krigen igennem. Den kunne udløses enten med pedal for foden eller ved en to – håndsudløsning.

Dette betyder efter reglerne, der gjaldt dengang, at pressen kun kunne aktiveres, når begge håndtag blev slået an samtidigt. Værkføreren var en halvgammel, småliden karl, der yndede at sætte sig tæt op ad damer og befamle dem. De damer, der tillod ham at lade sig overrage, blev begunstiget med arbejde, hvor akkorderne var så gode, at de tillod rygerne lange lokumsture, hvor man kunne udveksle aktuelle sladderhistorier.

Jeg kan ikke bedømme, om det var hans charme eller damernes sociale position, der havde indflydelse på dette spil for galleriet, men bemærkelsesværdigt var dog, at de fleste af disse kvinder var fraskilte eller på anden vis enlige mødre.

En af hovedreglerne var, at når værktøjet var mere end 22 mm. åbent, skulle der bruges to – håndsudløsning og en tang, således at der aldrig var kød under «hammeren.» Damen blev forsynet med tang og fik forklaret, hvorledes hun skulle arbejde. (Hvilket hun godt vidste) Jeg havde i forvejen opdaget, at to - håndsudløsningen ikke virkede efter hensigten.

Blokerede man det ene håndtag, udløstes pressen alligevel, hvis det andet håndtag blev aktiveret. Da der er gået nogen tid, kan jeg se, at værkførerens kæledyr har sat en stump bræt fast i det ene håndtag, og at hun nu uden tang lystigt bevæger hele sin yndige hånd ud og ind under kødhakkeren.

Da jeg er en yderst sart person, betroede jeg damen, at sandsynligheden for at dette gik godt var minimal, og at når og hvis ulykken var ude, var jeg – én af dem, der skulle høre på hendes jammer og skille maskine og værktøj ad, for at stumperne af hendes hånd kunne komme med på skadestuen.

Et ubehøvlet svar bevirkede, at jeg indskrænkede mine diplomatiske bestræbelser til blot at pege på et skilt, der hang frit fremme, og hvoraf det fremgik, at arbejderne havde vedtaget:

«Overtrædelse af reglerne vil medføre bortvisning.»

Hun lovede nu bod og bedring. En times tid senere ser jeg, at hun velsagtens af hensyn til sin dovenskab og rygetrang har fået et tilbagefald og igen knokler med pressens håndtag blokeret. Nu betroede jeg skønheden, at jeg ville fjerne sikringerne til maskinen og i øvrigt fjerne udløsermekanismen således, at hun ikke kunne bruge pressen, og at jeg vil meddele tillidsmanden, at hun havde overtrådt reglerne.

Sikringerne ville jeg skænke tillidsmanden.

Da jeg står med tillidsmanden kommer charmoren (værkføreren) farende, og meget ophidset vrøvler han en masse af sig og fyrer mig på stedet. Jeg havde blandet mig i arbejdsgiverens enevældige ret til at lede og fordele arbejdet. Solen skinnede, det var sommer, stærene fløjtede, og jeg øjnede en chance for at få lov til at gå arbejdsløs et stykke tid – ikke dårligt – jeg holdt kæft. Tillidsmanden var tavs – pludselig spurgte han værkføreren:

«Har De mere, De vil betro mig?»

«Næh!» Uden at sige mere gik tillidsmanden direkte til hovedafbryderne – slog dem fra og der blev dødsens stille – alle maskiner holdt stille. Han forkyndte blot: «Der er fagligt møde – nu!» Det blev et meget kort møde, man vedtog at nedlægge arbejdet, men man ville dog blive på arbejdspladsen (Sit Down strejke) til flg. krav var opfyldt:

- 1.** Fuld kompensation (løn) medens arbejdet var stoppet.
- 2.** Damen skulle ud.
- 3.** Værkføreren skulle have en påtale (skideballe) af arbejdsgiveren, medens personalet hørte på eller fyres.
- 4.** Jeg skulle genansættes.

Ved Sit Down strejke forbliver man på arbejdspladsen, men udfører intet arbejde – faglige møder benævnes de i flere tilfælde.

Fordelene kan være:

- 1.** At man ofte får udbetalt kompensation (løn).
- 2.** At Arbejdsretten kun vanskeligt kan idømme bod, da denne form for arbejdsnedlæggelse ikke er umiddelbart sammenlignelig med ulovlige strejker.

Det tog kun få timer før alle krav var opfyldt, men et par uger efter blev jeg fyret med den begrundelse, at der desværre ikke var mere arbejde. Reaktionen herpå udeblev ikke.

Smedenes fagforbund anviste dengang ledige smede og igennem meget lang tid, var forbundet desværre ikke i stand til at anvise ledig arbejdskraft, da man havde erfaret, at fabrikken havde fyret folk, med den begrundelse, at man ikke havde mere arbejde.

Kom en ledig smedesvend og søgte arbejde på værkstedet på eget initiativ, havde kollegerne straks fat i ham og betroede ham, at man blokerede tilgangen af smede. (Blokade) – han skulle finde andre græsgange. I denne periode gik bestræbelserne således primært på bekæmpelse af ulykker.

Alt var i orden, men

På en låsefabrik stiller jeg omkr. 1952 igen et åbent værktøj op på en helt ny belgisk ekscenterpresse.

Denne var udstyret med de mest moderne sikkerhedsforanstaltninger. Derfor var en tang ikke påkrævet. Alle sikkerhedsregler var overholdt til punkt og prikke, men pludselig hører jeg et skrig og en jamren.

Kvinden har fået knust det meste af sin ene hånd. Hurtigt blev hun befriet og fabrikanten kørte hende straks til skadestuen i sin privatbil. Imidlertid så jeg mit snit til at ringe efter en ambulance.

Unødvendigt? Synes du måske? Forklaringen er simpel.

Når ambulance rekvireres, dukker politi op og dettes rapport havner pr. automatik hos fabrikstilsynet. Dagen efter dukkede to ingeniører op og beordrede pressen adskilt. Jeg deltog interesseret, men trods vor ihærdige efterforskning fandt vi ingen påviselige fejl ved pressen.

Først da vi med stopure målte tidsforskellen mellem udløsningen af håndtag og pressens slag i bund, kunne vi ane fejlen.

Løsningen på gåden var, at kvinden ved lang tids arbejde havde opnået en hurtighed, således at hun kunne nå ind med hånden i værktøjet før pressen. Herefter blev udløserhåndtagene forlænget og ændret, så selv den hurtigste arbejder ikke kunne nå at få fingrene knust.

Kort tid senere kom der påbud fra Fabrikstilsynet til alle virksomheder om at ændre håndtagenes konstruktion. Jeg tvivler på, at dette påbud var blevet til uden tilkald af ambulance. Derfor tilkald altid en ambulance også af hensyn til en senere erstatningssag.

I begyndelsen af 1880. erne fordobledes ulykker ved brug af maskiner.

2/3 var mandlige arbejdere i deres bedste alder,

1/3 ramte børn og unge; af disse var 10 % børn under 10 år.

Om årsagerne kan gisnes.

Maskinernes konstruktører har givetvis fokuseret på de tekniske udfordringer ved at løse en arbejdsopgave og har som flertallet ikke skænket menneskelige hensyn en tanke.

To områder kom hurtigt i forgrunden. Snedkerimaskiner og ekscen-terpresser indenfor metalindustrien.

Du har krav på en forklaring

Efter at have deltaget i modstandskampen under Danmarks besættelse – var mine holdninger til arbejdslivets glæder og velsignelser noget særprægede.

Hvis du læser min bog: Vagabond i Europas ruiner; ung af alder – gammel af sind, får du en forklaring.

I denne efterkrigsperiode forsøgte jeg at nyde tilværelsen, og arbejdede kun når nøden meldte sig.

Sommer – akkorder – tvangsarbejde (1946 – 47)

Dengang anviste Smedeforbundet arbejde til arbejdsløse smedesvende. Til det brug havde de i København en kollega, kaldet Sorte Jørgen. Optimistisk meldte jeg mig arbejdsløs, det var en herlig sommer.

Men Sorte Jørgen kendte sine pappenheimere.

Han sendte de værste ballademagere ud på de virksomheder, der underbetalte hæderlige smede.

Med stort besvær undgik jeg at blive antaget to steder, hvor man skreg på smede. Det ene var Smedenes Fattiggård – F.L. Smidt under besættelsen i førerfeltet blandt Danmarks største værnemagere. Men tredje gang røg jeg i fælden. Værkføreren viste mig rundt og præsenterede mig for opgaverne. Jeg kunne godt betjene en drejebænk, men desværre det arbejde, han havde, turde jeg aldeles ikke tage ansvar for, det var for stort. Mit arbejde havde hidtil nærmest været finmekanik, nærmest urmagerarbejde.

Vi fortsatte uden held en halv times tid, og hele tiden meldte jeg op, jeg vil så gerne, men desværre. Godt træt af mit fis, førte han mig hen til en skruestik og spurgte:

«Kan De se den pind der? Kan De holde fast i den? Hvis ikke, skriver jeg på sedlen, at De nægter at arbejde».

Det ville betyde, at understøttelsen røg sig en tur.

Fælden klapper i – igen

I håb om, at kunne nyde sommerens glæder – meldte jeg mig i 1950 arbejdsløs – men Sorte Jørgen i Smedeforbundet forviste mig til Glud og Marstrand, De fingerløses Fabrik.

Fabrikken havde et mildest talt dårligt image, især i mine øren.

Men der var ingen kære mor.

Pligtopfyldende udførte jeg i en uges tid mit arbejde på et vrug af en drejebænk, der loyalt havde betjent den tyske krigsmagt besættelsen igennem.

Med brug af alle mine talenter og en slidsom arbejdsindsat dagen igennem, lykkedes det lige akkurat at holde akkorden.

Næste opgave startede jeg forsigtigt på og konstaterede, at prisen måtte være et par hundrede år gammel. Tillidsmanden bad jeg gøre rede for gældende pris. Han slog op i sit private katalog og kunne meddele, at den pris firmaet havde opgivet var en gammel pris, der var genforhandlet og sat op ikke mindre end to gange. Da jeg opfattede firmaets forsøg på at underbetale mig som bedrageri, forlangte jeg, at prisen skulle genforhandles. Tillidsmanden var af den bløde slags og ikke meget for at gå til bedrageren. Men jeg betroede ham:

«Gør du ikke noget ved det – her og nu, vil jeg indkalde kollegerne til møde, og høre dem, hvad man kan gøre ved sådan en svindler, og om man vil tolerere din passivitet.

I øvrigt vil jeg slet ikke udføre arbejdet, før vi har en ordning. Det betyder, at når et arbejde er blokeret pga. konflikt, kan kolleger heller ikke udføre arbejdet».

Jeg fik en pris, langt højere end jeg havde drømt om og kunne køre med luftspåner i timevis. (Luftspån betyder, at maskinen intet bestiller, det ser blot sådan ud på passende afstand.)

Mistænkt for at stjæle kaffekander

Når man gik ud ad virksomheden, skulle man trykke på en knap. Viste en lampe grøn, kunne man forlade anstalten som en fri mand. Lyste den rød, styrtede en enarmet funktionær sig over tasker – mapper og kunne endda finde på at kropsvisitere galejsslaven.

Jeg trykkede ikke og var pist væk borte. Næste dag var to enarmede, udtjente funktionærer på plads og spærrede min vej.

De blev blidt skubbet væk og forladt med ordene:

«I kan trykke, hvis I gider, vi kan drøfte sagen i morgen i arbejdstiden, jeg vil ikke stå her gratis og spille min sparsomme fritid».

Næste formiddag blev jeg i selskab med fællestillidsmanden kaldt til en direktør.

På vejen opfordrede fællestillidsmanden mig til bare at trykke på knappen, det var en del af deres overenskomst og hvorfor al den ballade?

Nu kunne jeg jo ikke betro ham, at mit store håb var at blive fyret, og blive lukket ud i sommervarmen, al den stund jeg var overbevist om, at Sorte Jørgen som tak ville lade mig få stempler for en uge

(en uges betalt ferie.)

Mødet blev ikke langvarigt.

Jeg havde nogle spørgsmål til direktøren.

«Hvorfor skal jeg lade virksomhedens folk visitere mig, det kræver normalt en dommerkendelse. Mistænker direktøren mig for at stjæle jeres kaffekander?»

Det naturligste er, at overholde de retslige regler, der er gældende i vort samfund. Har De en begrundet mistanke, kan De rekvirere politi, og det vil så, hvis man tror, jeg futter rundt med kaffekander i lommerne indhente en dommerkendelse, først så kan man visitere mig.

Alt andet lige, er det, De ønsker en overtrædelse af vor forfatning. De krænker Grundloven. Men, jeg har endnu ikke fundet noget på denne virksomhed, der er værd at stjæle.

De kaffekander og fløjtekedler, der fremstilles her, kan jeg købe i andre fabrikater og i en bedre kvalitet i enhver isenkramforretning.»

Han indvendte:

«Arbejderne har ved overenskomst forpligtiget sig til at overholde reglerne.»

«Det er mig uvedkommende, hvad man har vedtaget, jeg skal ikke hæfte for andres dumheder. Hvis De er utilfreds med mig og mit arbejde, kan De jo bare fyre mig, det er da langt det enkleste.»

Jeg blev ikke fyret og måtte en uge eller to senere selv sige op for uden understøttelse at få et glimt af en herlig dansk sommer.

Årsager til arbejdsskader

Disse ændredes i det tyvende århundrede, hvor vi oplevede en teknisk revolution, der kom til at præge den sociale udvikling, men også at vi takket været en omfattende forskning opklarede skader, man hidtil havde ignoreret ofte pga. af arbejdstagernes uvidenhed. Derfor får bekæmpelse af miljøskadet først afgørende betydning efter 1975.

Høreskader

Eksempel: Mange af min fars kammerater var skibsbyggere fra B&W. I årevis havde de knoklet med larmende trykluftshamre, når de nittede skibspladerne sammen. Man skulle tale højt – tale tydeligt – nærmest råbe, de var næsten stokdøve.

I kapitel 14 vil jeg berette om nogle af de foranstaltninger man har iværksat igennem de senere år.

Lunge – åndedrætsskader

Allerede omkring 1890. erne blev asbestose (stenlunger) kendt fra canadisk minedrift, men uden reaktioner her til lands. Erstatningssager er blevet ført, men først efter langvarige retshandlinger fik arbejdere tilkendt erstatning. Stenlunger er en uhelbredelig, stærkt invaliderende skade kendes fra flere brancher.

Let fordampelige stoffer

Malere, typografer og andre, der havde været beskæftiget med let fordampelige væsker som terpentiner, acetone og fortynder fik efter årelang sagsbehandling ved Arbejdsskaderetten slået fast at de opståede hjerne-skader var en følge af arbejdet med letfordampelige væsker.

Kemiske stoffers skadelige langtidsvirkninger

Afskrift i uddrag fra min bog bind 8; Ikke vold; Civil ulydighed kapitel 6.

Fra mit arbejde med handicappede i mere end 20 år i Danmark og i ulande, samt fra rejser i den store verden fik jeg et sporadisk kendskab til forskellige tungmetaller og kemikaliers påvirkning af menneskeliv og natur.

Mit møde med japanske forskere, som viste film og billeder med børn og unge – ofre for kviksølv, cadmium og blyforgiftninger fyldte mig med rædsel. Karakteristisk for disse forgiftninger er misdannelser og skader på centralnervesystemet. Uden held har jeg på egen hånd forsøgt at få opklaret langtidsvirkninger for de kommende generationer.

Jeg forsøgte at finde frem til om den videnskabelige forskning kunne påvise genetiske (arvelige) ændringer – skader forårsaget af kemikalier og radioaktiv stråling.

Imidlertid stødte jeg mod en mur af tavshed og kan derfor udtale, at industrimastodonterne har en ufattelig stor indflydelse og magt, som gør, at de på nær ganske få undtagelser påvirker og styrer forskning og de politiske systemer i ind- og udland.

Kemisk krigsførelse – et vink med en vognstang

Trods intensive luftbombardementer, hvor amerikanerne nedkastede flere bomber over Vietnam end over Tyskland i Anden Verdenskrig, lykkedes det ikke at stoppe Viet Congs transporter gennem junglen.

Et virksomt middel var et sulfopræparat, altså et opvaskemiddel, som blev sprøjtet ned over stierne i regntiden, derved blev stien så smattet, at de barfodede «skævvøjer» havde mere end svært ved at finde fodfæste. Nedkastningen af Budweiser, som tilsyneladende var en uskyldig øl, men i virkeligheden var alkohol tilsat et stærkt vanedannende narkotika. Udover Napalm brugte amerikanerne Dioxin i præparatet Agent Orange, som er et amerikansk, kemisk våben....

Anvendt af amerikanerne under krigen i Vietnam i årene fra 1961 til 1971. To andre gifte hed Agent White og Agent Blue. USA anvendte, ifølge SIPRI 1984, 44,3 mio. liter Agent Orange i Vietnam og de omliggende lande, hvor der i alt blev anvendt 72,3 mio. liter gift indeholdende 55 millioner kg aktive giftstoffer, herunder 170 kg. dioxin som er hovedelementet i Agent Orange. (sammenlign med stålværkers udslip og skadevirkning). Det er den største mængde kemiske våben, der nogensinde er anvendt i krig.

I 1969 opdagede videnskabsmænd, at et af giftens komponenter forårsagede fosterskader på forsøgsdyr.

400.000 vietnamesere blev alvorligt skadet eller døde som følge af giftstoffer og antallet af tilskadekomne er voksende. Dertil kommer omkring en halv mill. børn født med defekter, som en følge af Agent Orange. I USA menes omkring 270.000 soldater, som var udstationeret i Vietnam at være ramt af den kemiske krigsførelse.

I 1996 fandt jeg på min rejse i Vietnam mange ofre, men her var mest tale om børn, som var født handicappede, flertallet når næppe voksenalderen. De handicap, jeg så på gader og stræder, var de lettere handicappede. Børn og unge, som var selvhjulpne i et vist omfang.

Mange havde leddene vendt modsat det normale.

Hofteled kunne være drejet 90 eller 180 grader.

Jeg overværede en fodboldkamp, hvor en dreng bevægede sig på alle fire. Da hans knæ vendte modsat, altså mod ryggen, mindede han mest om en hund.

Her er tale om mutationer

Jeg har ikke trods gentagne henvendelser til forskningsminister og forskere på vore institutter for genetisk forskning kunnet få et svar eller oplysninger, der viser, om man har forsket i, om disse mutationer er arveligt betingede, ej heller om mutationerne bærer generne videre til fremtidige generationer. Der vil i så fald være tale om katastrofer som vil ramme menneske – dyre og planteliv.

Seveso

Den 10. juli 1976 rantes byen Seveso, beliggende 20 km. nord for Milano i Italien af et udslip på 2,5 kg. Dioxin. Udslippet skete på virksomheden ICMESA – et datterselskab af det schweizisk – nordamerikanske, multinationale selskab Hoffman La Roche.

Der skulle gå 8 dage før virksomheden ved en retskendelse blev lukket og offentligheden blev informeret om, hvilke stoffer, der var anvendt. Omkring 40 gram var spredt pr. hektar jord, dette kan sammenlignes med USAs sprøjtning i Vietnam, som er opgjort til ca. 9 gram pr. hektar.

Måling af et svensk stålværk minimale udslip pr. år var 6 milligram, vel at mærke med den tids maksimale røgrensning. Disse 6 milligram anses for mere end nok til at udslette Københavns befolkning. Et år efter ulykken i Seveso var 450 børn angrebet af hudsygdommen klorakne, der anses for at være uhelbredelig.

Tre personer døde af leverkræft, og der blev født 122 deforme spædbørn. I 1978 øgedes dette tal til 157. Året før ulykken var der kun ni unormale fødsler i samme område.

I flere europæiske industriområder er det frarådet mødre at amme deres nyfødte barn.

Eksempler fra lille Danmark

Firmaet Bergsøe i Glostrup havde forurennet (blyforgiftning) ikke blot på virksomhedens arealer, men også omegnen i en sådan grad, at dyrkning af grønsager blev frarådet om ikke direkte forbudt.

Stålværket i Frederiksværk havde forurennet (Dioxin) ikke blot på virksomhedens arealer, men også i omegnen i en sådan grad, at Kredslægen nedlagde forbud mod dyrkning og spising af grønsager i flere byzoner, så frederiksværkerne var bekendt med farerne, også at man kunne miste de for byen så «livsvigtige» arbejdspladser. Greenpeace aktionerede flere gange uden held. End ikke afsløring af, at Stålværket deponerede affald indeholdende Dioxin fra røgrensningsanlægget til u-lande i Afrika fik myndighederne til at reagere.

Sennepsgas – Dioxin – Østersølaks

Under Anden Verdenskrig fremstilledes igen Sennepsgas, som dog ikke blev anvendt. Årsagen hertil var den sandsynlige, at man havde opfundet mere effektive måder at slå mennesker ihjel på, og at gassen var upraktisk, da man ikke på forhånd kunne være sikker på Vorherres indblanding. Der var nemlig i flere tilfælde sket det, at vinden havde ændret retning, således at den død og lemlæstelse, man havde tiltænkt fjenden, blev giftspreders egen skæbne.

Lagrene fra Anden Verdenskrig er dumpet i Østersøen. Ingen udover fiskere har bekymret sig om disse tikkende bomber, sandsynligvis fordi en uskadeliggørelse af denne giftgas er økonomisk uoverkommelig.

Eneste konkrete forslag er russisk. Man foreslår at dække lagrene på havbunden med cement. (Samme metode som i Tjernobyl.)

For kort tid siden fandt man dioxin i laks fanget i Østersøen.

På rekordtid blev der udstedt forbud mod anvendelse af laks over en vis størrelse. Dette forbuds virkninger skal ses på baggrund af, at fiskeriet hermed rammes meget hårdt. Hvorfor går man så drastisk til værks? Fordi giften ikke kan nedbrydes.

Sprøjtemidler

Ved Limfjorden ligger Danmarks største kemiske virksomhed.

Et af produkterne er ukrudtsmidler.

Disse har tilsyneladende påført plantagearbejdere og natur i Syd og Mellemerika skader.

Det vakte en del røre i medierne, da arbejdere rejste erstatningskrav ved amerikanske domstole, men tiden er gået, og som så meget andet er sagerne glemt, men glemt er ikke, at virksomheden, der har Århus Universitet som hovedaktionær, har efterladt enorme bjerge af kemikalieaffald ved den jyske Vestkyst.

Skader er sket og vil ske også i fremtiden. I visse områder nær Cheminova har alt fiskeri været forbudt i årevis. Fiskere har krævet erstatning, men tiden læger som bekendt alle sår.

Men affaldet ligger der, ventende på at blive uskadeliggjort – for danske skatteyderes regning. Det er karakteristisk, at virksomheder omkostningsfrit kan forurene naturen til fare for denne og de omboende, og efter at have tjent formuer blot kan lade bomberne ligge til skatteborgerne endnu en gang betaler gildet med at få skidtet uskadeliggjort.

Forgæves har jeg spurgt Århus Universitets genetiske forskere om arveligheden i forbindelse med f. eks. Dioxin – om der er fremkommet vanskabninger som mutationer – om disse eventuelt kan overføre arvelige egenskaber til fremtidige generationer.

Årene er gået og jeg venter stadig på svar – i mellemtiden har jeg tvivlet på forskernes uafhængighed af Universitets interesser.

Medicin

Sovemidlet; Thalidomid blev efter årelange retssager afsløret som skadevolder, hvis gravide havde brugt medicinen og efterfølgende fødte et vanskabt barn.

Flere typer af P-piller er afsløret som skyld i blodpropper.

Kemiske skader – kræft – eksem – allergi – miljø

Epoxy

Under tunnel byggeri i Schweiz og Norge protesterede arbejdere med blokader og strejker mod anvendelse af dette stof, fordi det var blevet oplyst, at det var sundhedsfarligt.

Under bygningen af Lynetten strejkede danske arbejdere og gennemførte en blokade. Resultatet i vor andedam blev hundebid – knip-pelsuppe og en formidabel stor erstatning.

Under bygning af en båd anvendte jeg lim med Epoxy. Velvidende, at det var noget farligt stads brugte jeg gummihandsker. Nogen tid senere slog jeg ud på begge arme med store røde pletter. Da jeg undersøgte årsagerne hertil fik jeg oplyst, at de gummihandsker, jeg havde brugt tillod gift at trænge igennem til huden. I stedet fik jeg anvist hvilke handsker der var sikre.

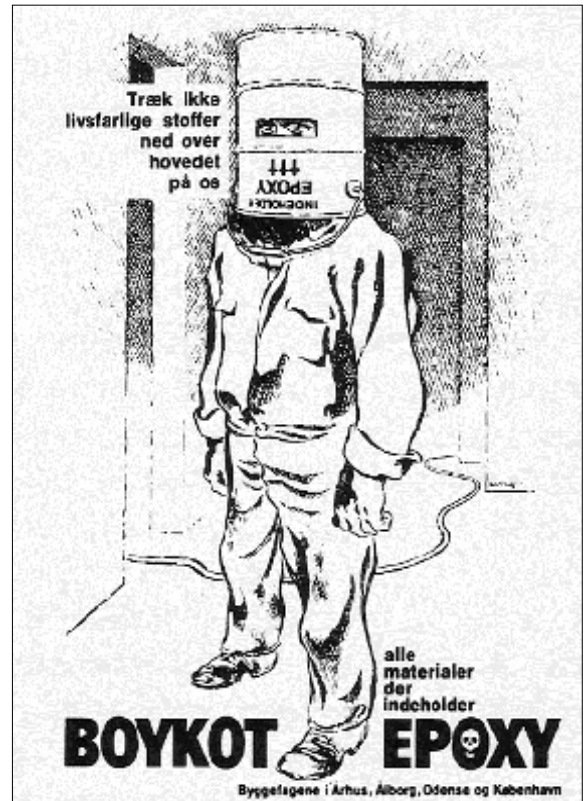
Nogle år senere skulle jeg bruge en ubetydelig lille klat lim og brugte en tændstik til at smøre limen på emnet. På trods af, at jeg ikke på nogen måde havde været i berøring med Epoxyen slog jeg igen ud.

Byggefagene gik aktivt ind for at beskytte sine medlemmer mod et giftstof, der ville kunne skade dem for livstid.

Hvordan opfatter du dette, at arbejdere selv skal bevise stoffernes skadelige virkninger og senere bevise skaderne i erstatningssager.

Samfundets holdninger kan direkte aflæses ved de straffe – bøder, man idømte arbejderne.

20.000 i bøde blev det til.

Blokadevagter er også i Danmark nærmest pr. tradition hundefoder og øvelsesobjekter for lappeskræddere på landets skadestuer.

Billedet viser, hvorledes det danske politis lønmodtagere beskytter en anden lønmodtager, der er tvunget til at arbejde med invaliderende giftstoffer for at eksistere.

Allergi

Rengøringsmidler – og midler, vi bruger i forbindelse med tøjvask og til personlig pleje er ofte tilsat stoffer, der giver sig udslag i ekstrem kløe, og når det er værst i eksem. Ikke så få herre og damefrisører er ramt af disse gener.

Andre årsager til ulykker

Druk

Indtagelse af spiritus, altså druk i arbejdstiden har været skyld i talrige ulykker.

Ligegyldighed – dovenskab – bagstræb

Dogmet: Det går nok, vi gør som vi plejer. Fedteri for arbejdsgiveren ved at tilsidesætte sikkerhedsregler sammenblandet med ønsket om at holde akkorden, har ofte spillet ind, når det går galt.

På et bådeværft oplevede jeg i 1980. erne, at arbejdsgiveren bad en yngre ansat slibe bunden på en båd og male den med bundmaling. Den unge nægtede at udføre arbejdet, idet han henviste til, at det var for farligt. Der var nogen diskussion, som sluttede med, at ungsvendten tog malerdåsen og viste sin mester deklARATIONEN.

«Det kan vel ikke være for sjov, at man har mærket dåsen på denne måde?»

Slutresultatet blev, at en ældre svend blev sat til arbejdet og udførte det uden på nogen måde at beskytte sig, hverken mod slibestøv eller mod gift dampene. Den unge havde i sin uddannelse på Teknisk Skole lært om risikoen ved at arbejde med disse ting og tog sine forholdsregler, men den ældre lod bare stå til. Nogen forklaring på, hvorfor arbejdere ikke i højere grad fremsatte krav dengang, kan jeg ikke give, men jeg vil gætte på, at en vis angst for at ryge ud i en håbløs arbejdsløshed og angst for at blive **blacklistet**, som min morfar blev det, har haft en dæmpende virkning. Arbejdet var ofte elendigt betalt, akkordpriserne ofte så udpinte, at man måtte tage chancer eller håbe på, at Vorherre var med én, og at det trods alt gik godt. På arbejdspladserne var og er vel stadig en vis konservatisme – modstand mod at ændre tingenes tilstand for radikalt, vi plejer osv. er argumenter, jeg har hørt til ulidelighed igennem årene. En fysisk arbejdsulykke, en nedstyrtning fra et stillads, eller hvor en hånd bliver knust, en arm revet af, kan man forholde sig til, men der hvor langtidspåvirkninger invaliderer, kræves oplysning og information, som samfundet dengang slet ikke var gearret til.

